

most interested in pursuing a differentiation states, but later was based on the principles that laid on the basis for universal international legal document - the UN Convention on the Sea Law 1982. In addition, the beginning of XXI century was marked by the appearance of specific phenomena - Appeal states the results of natural science research to justify their own position. We believe that in the development of the Arctic' infrastructure this trend will persist and spread. This makes it relevant to develop effective international legal measures to inadmissible dominance of the state in certain regions that are important for many countries which might be the direction of future research.

Keywords: Arctic, sector, the United Nations Convention on the Law of the Sea, shelf, natural resources.

УДК 342.7

В. Д. Шаповал

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

У статті проаналізовані істотні відмінності міжнародних правових документів у галузі прав людини від інших міжнародних угод. Основним є те, що зобов'язання, що накладаються на держави, регулюють відносини не стільки з іншими державами, скільки мають на меті захистити права і свободи громадян саме цієї держави. Однак, у багатьох країнах справи з розвитком конституційного права, а головне з його виконанням знаходяться не в найкращому стані.

Ключові слова: Генеральна Асамблея ООН, Конституція України, право громадян на правову допомогу, міжнародне співтовариство.

Постановка проблеми. Актуальність даного дослідження полягає в тому, що питання прав і свобод людини і громадянина на сьогодні є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В статті проаналізовані наукові праці по проблемі дослідження права громадян на правову допомогу і його забезпечення в Україні вчених А. М. Баранова і П. Г. Марфіцина, В. М. Ісакової та інших вчених.

Саме стан справ у сфері забезпечення прав і свобод особи, їх практичної реалізації є тим критерієм, за яким оцінюється рівень демократичного розвитку будь-якої держави і суспільства в цілому.

Виклад основного матеріалу. Держави-члени Європейського Союзу, так і держави-члени СНД, як учасники Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року, іменовані далі Договірні Сторони, виходячи з прагнення забезпечити громадянам Договірних Сторін і особам, що проживають на їх територіях, надання у всіх Договірних Сторонах у щодо особистих і майнових прав такого ж правового захисту, як і власним громадянам, додаючи важливе значення розвитку співробітництва в галузі надання установами юстиції правової допомоги у цивільних, сімейних і кримінальних правах [1].

Міжнародне співтовариство надає великого значення розвитку та забезпеченню прав людини. Ці процеси набули особливої інтенсивності після другої світової війни, чому, насамперед, сприяла загальна демократизація міжнародних відносин, створення Організації Об'єднаних Націй, інших демократичних міжнародних інституцій.

Демократизації процесу, пов'язаного з проголошенням і захистом прав людини, значною мірою сприяло прийняття ряду міжнародних документів щодо закріплення,

правової регламентації та розробки механізму міжнародного захисту прав людини у державах, які підписали відповідні міжнародні документи.

Серед найважливіших загальних документів, з якими повністю узгоджуються положення Конституції України, - Загальна декларація прав людини (1948 р.) [2], Міжнародний договір про громадянські та політичні права (1966 р.) [3], Міжнародний договір про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.) [4], Європейська конвенція про захист прав та фундаментальних свобод людини з протоколами (1950 р.) [5], Європейський соціальний статут (1961 р.) [6], Заключний акт Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі (1975 р.) [7], Підсумковий документ Віденської зустрічі представників держав-учасниць Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі (1989 р.) [8].

Щоб мати уявлення про обсяги міжнародної діяльності, пов'язаної із захистом прав людини, достатньо зазначити, що на початку 90-х років у цій сфері діяли понад 60 різних міжнародних форумів, починаючи від Генеральної Асамблеї ООН і закінчуючи Засіданням експертів із прав людини та Робочою групою з примусових і недобровільних зникнень.

Україна, як суб'єкт міжнародного права, одна із засновниць ООН, проводить активну роботу, спрямовану на використання не тільки національних, а й міжнародних інститутів захисту прав людини. Цьому сприяють положення Конституції України, згідно з якими «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» (ст. 9), а також визначення зовнішньої політичної діяльності України як такої, що «спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права» (ст. 18) [9].

З огляду на подальшу демократизацію в Україні процесу захисту прав і свобод людини, у ст. 55 Конституції записано, що кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасницею яких є Україна.

Такими органами є Комітет з прав людини ООН, Європейський суд з прав людини, а також Європейська комісія з прав людини. Склад і порядок діяльності вказаних судів визначаються у розділах II, III і IV Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини [10].

Як зазначає В. М. Ісакова у науковій публікації «Право на правову допомогу» в Україні продовжується складний процес пошуку шляхів будівництва правової держави, переосмислення цінностей і значення багатьох правових інститутів і механізмів. Одним з основних орієнтирів розвитку вітчизняної правової системи проголошується пріоритет людської особистості, її прав і свобод, який знайшов своє відображення у ст. 2 Конституції України. Цей фундаментальний принцип, який наразі прийшов на заміну соціалістичному принципу пріоритету суспільних інтересів над особистими, сьогодні істотно впливає на тенденції розвитку як конституційного, так і інших галузей права [11, с. 337].

Ст. 59 Конституції гарантує право на правову допомогу кожному громадянину України. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Важливість і особлива соціальна значущість права на правову допомогу полягає ще й у тому, що воно виступає своєрідним посередником у реалізації особою інших прав. У деяких випадках особі важко повноцінно реалізувати гарантовані Конституцією права, не скориставшись при цьому правом на правову допомогу, оскільки

процесуальне законодавство України має досить формалізований характер.

Існує необхідність окремого дослідження питань про міжнародно-правові стандарти права особи на правову допомогу та їх співвідношення із внутрішньодержавними стандартами. Тісний взаємозв'язок між ними є безумовним. Конституційні норми визначають місце міжнародно-правових актів у системі права держави, регламентують право кожного звертатися до міжнародних організацій для захисту своїх прав, визначають межі дії міжнародно-правових гарантій.

Зокрема, відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надається Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Ст. 55 Конституції надає право кожному після використання усіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Право на правову допомогу, гарантоване п. «с» ч. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини, прийнятої 11 квітня 1950 року Радою Європи, ратифікованої Законом України № 475/97ВР від 17 липня 1997 року, передбачає, що кожен має право «захищати себе особисто чи використовувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд, або – якщо він не має достатніх коштів для оплати правової допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, якщо цього вимагають інтереси правосуддя» [5].

Практично Європейський суд у цьому питанні дотримується ідеї, що обвинувачений повинен мати можливість звернутися за допомогою до адвоката на власний вибір, яка становить абсолютне право. Водночас, якщо обвинувачений не має фінансової можливості, він має право захищати себе сам, якщо інтереси правосуддя не вимагають такої правової допомоги.

Більше того, Суд неодноразово підкреслював, що право на правову допомогу не обмежується лише допуском або призначенням адвоката для ведення справи, позаяк обвинувачений має право саме на «практичну та ефективну» правову допомогу. Однак слід зазначити, що держава не може нести відповідальності за процесуальні помилки в стратегії захисту. Втім за наявності об'єктивної неспроможності призначеного захисника забезпечити ефективне представництво в кримінальному провадженні, національні органи мають вжити заходів – або призначити іншого захисника, або відкласти провадження, - щоб забезпечити ефективність такого захисту [11, с. 338].

Таким чином, дане конституційне право закріплюється Європейською Конвенцією як одне із прав обвинуваченого у скоєні злочину.

Разом із тим, дія права на правову допомогу не обмежується тільки сферою кримінального судочинства. Права, передбачені ч. 3 статті 6 Європейської конвенції, є складеним елементом загального поняття справедливого судового розгляду, а воно охоплює і випадки «визначення цивільних прав і обов'язків». Враховуючи це, Європейський суд у ряді рішень викладає більш широке трактування прав на правову допомогу, ніж у п. «с» ч. 3 ст. 6 Конвенції.

Стаття 6 Конвенції посідає значне місце в системі гарантій захисту прав людини, визначених конвенцією. Тому й не дивно, що стільки складних питань постало перед Європейським Судом при її застосуванні. Більше того, можна з певністю сказати, що з огляду на еволюційний підхід Суду до її тлумачення та розвиток національного права в державах – членах Ради Європи зарано вважати, що зміст принципів, на яких вона ґрунтується, остаточно визначений.

Основним елементом права на юридичну допомогу є право на вільний вибір захисника. Європейський суд підкреслює, що обвинувачений має право користуватися послугами захисника на свій вибір, якщо він має достатні для цього фінансові засоби.

У коментарях до Конвенції зазначено, що право на вибір адвоката існує тільки у тих випадках, коли обвинувачений має достатні кошти для оплати його послуг. Разом із тим, право на вибір захисника не є абсолютним, оскільки держава має право регламентувати доступ адвокатів до суду, а у ряді випадків забороняти це окремим особам.

Виходячи із того, що Конвенція про захист прав і основних свобод людини є частиною національного законодавства України (Конвенцію було ратифіковано відповідно до Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року № 475/97), можна зробити висновок, що відповідно до взятих міжнародно-правових зобов'язань Україна повинна забезпечувати кожній особі право на правову допомогу як під час провадження у кримінальних справах, так і під час судового провадження щодо інших категорій судових справ (адміністративних, цивільних, тощо).

Окрім того, Україна повинна гарантувати дотримання конституційного права на правову допомогу з метою сприяння особі у реалізації всього комплексу прав та свобод, визначених законодавством (як внутрішньодержавним, так і міжнародним) [12].

Підсумовуючи зазначене, можна зробити висновок про те, що закріплення права громадян на правову допомогу в Конституції України відображає її орієнтацію на європейське та загальнолюдське бачення їх каталогу, змісту і можливих обмежень.

У статті 11 Загальної декларації прав людини (1948) зазначено, що кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, під час якого їй забезпечують усі можливості для захисту [2]. Стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1966) уточнює це право обвинуваченого, яке передбачає право захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; якщо він не має захисника, слід повідомити його про це право і призначити йому захисника в будь-якому разі, коли того вимагають інтереси правосуддя, безоплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника... В. Л. Федоренко визначає, що правова допомога покликана забезпечувати захист прав людини в судовому та інших процесах [13]. Із цього визначення не зовсім зрозуміло, чи можливо надавати правову допомогу поза межами «судового чи іншого» процесу.

А. М. Баранов і П. Г. Марфіцин визначають юридичну допомогу як сприяння громадянам, посадовим і юридичним особам у вирішенні питань, пов'язаних із застосуванням норм права. Найбільш поширенішою вважають юридичну допомогу, що надають адвокати: а) у кримінальному процесі – захисник обвинуваченого (підозрюваного), представник потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача; б) в цивільному процесі – представник позивача, відповідача або третьої особи; в) в господарському процесі – представник позивача або відповідача; г) в адміністративному процесі – представник громадянина в державних органах, надання консультацій, довідок; д) інша допомога – складання заяв, скарг та інших документів [14].

Як зазначає у своїй статті «Застосування практики Європейського суду з прав людини судовими органами України в забезпеченні права особи на правову допомогу» А. В. Коршенко - здобувач кафедри конституційного та міжнародного права Національної академії внутрішніх справ, що Україна обравши шлях незалежного розвитку та закріпивши це у Конституції, підтвердила своє прагнення будувати демократичну, соціальну і правову державу, змістом і спрямованістю діяльності якої визначено права і свободи людини та їх гарантії [15, с. 1].

Наступним кроком на цьому шляху стало приєднання України до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція). З моменту ратифікації 17 липня 1997 року цього документа Верховною Радою України він став частиною національного законодавства. З огляду на необхідність приведення українського законодавства у відповідність до нормам і принципів міжнародного права досить значущим є вивчення європейського законодавчого досвіду та європейської правової доктрини, розуміння змісту Конвенції 1950 року та основних механізмів реалізації її норм.

З підвищенням значущості захисту прав та інтересів особи актуалізуються набувають проблеми, пов'язані зі сприйняттям і визнанням державою судових рішень міжнародних судових інстанцій з проблематики забезпечення права на правову допомогу. Незважаючи на те, що кожна держава, як правило, установлює та закріплює у своєму Основному Законі міжнародний стандарт прав і свобод особи, сучасні демократичні процеси у світі вимагають утвердження міжнародних конвенцій як базових і невід'ємних елементів правового поля демократичних країн. Європейський суд з прав людини (далі – Європейський суд) у даному разі певною мірою є гарантом застосування Конвенції 1950 року, однак наразі існує проблема виконання його рішень на території України та подальшого їх використання у вітчизняній судовій правозастосовній практиці як джерела права у забезпеченні права особи на правову допомогу.

Важливого значення у забезпеченні прав і свобод людини та громадянина Конституція України надає праву особи на правову допомогу, що є невід'ємним правом кожного. Відповідно до статті 59 Конституції України, кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура. Крім того, право на правову допомогу гарантується міжнародно-правовими актами, важливе місце серед яких посідають: Загальна декларація прав людини 1948 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Відповідно до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Таким чином, закріплення права на правову допомогу в Конституції України є результатом імплементації міжнародно-правових норм, які проголошені в глобальних загальних та спеціальних міжнародних актах.

Відповідно до частини четвертої статті 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна .

Отже, з вищевикладеного випливає те, що кожна людина, яка використала в Україні всі гарантовані вітчизняним законодавством засоби судового захисту, може звертатися за захистом своїх прав і свобод до Європейського суду.

У рамках цієї статті розглянуто лише положення Конвенції як уніфікованого міжнародно-правового акта щодо забезпечення права на правову допомогу, яким керується Європейський суд з прав людини при прийнятті рішень.

Саме пункт 3 (с) статті 6 «Право на справедливий суд») Конвенції, прийнятої 11 квітня 1950 року Радою Європи і ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97ВР, передбачає, що кожний обвинувачений у скоєнні кримінального

злочину має право захищати себе особисто або через обраного ним захисника, а якщо у нього немає достатніх коштів для оплати послуг захисника, мати призначеного йому захисника безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя [16].

Слід ураховувати, що прецедентне право Європейського суду обмежене рамками Конвенції, засноване на інтерпретації її норм і використовується лише у зв'язку з їх реалізацією. За роки продуктивної правотворчої діяльності Європейський суд сформував дієву систему захисту прав людини та її законних інтересів, у тому числі й права на правову допомогу.

Так, важливі аспекти права на правову допомогу постали у справах про кримінальне обвинувачення «Пакеллі проти Німеччини» [17, с. 51], у цивільному судочинстві «Ейрі проти Ірландії» [18, с.139], про надання безоплатної правової допомоги «Артіко проти Італії» [19, с.138], про отримання безоплатної допомоги перекладача «Людіке, Белькасем, Коч проти Німеччини» [20, с. 52], про право на захист «Бендерський проти України» [21], та інших справах.

У рішенні Європейського суду у справі «Пакеллі проти Німеччини» від 25 квітня 1983 року Європейський суд відзначив, що положення Конвенції гарантує особі, обвинуваченій у скоєнні кримінального злочину, три права: захищати себе особисто; мати обраного ним самим представника і, за визначених умов, мати призначеного йому захисника безоплатно [22].

Разом з тим, дія права на правову допомогу не обмежується тільки сферою кримінального судочинства. Адже права, передбачені пунктом 3 статті 6 Конвенції, є складовим елементом загального поняття справедливого судового розгляду, що охоплює і випадки здійснення цивільного судочинства.

Як зазначають автори довідника майбутнього адвоката, справа «Ейрі проти Ірландії» від 9 жовтня 1979 року передбачає, що повна відсутність правової допомоги позивачеві у поданні позову може стати порушенням статті 6 Конвенції, особливо у випадках складних позовів та неможливості для позивача постати перед судом особисто [23, с. 139].

У справі «Артіко проти Італії» від 13 травня 1980 року Європейським судом було зазначено, що пункт 3 (с) статті 6 Конвенції гарантує право на адекватний захист у ході судового розгляду, який здійснюється як особисто, так і за допомогою адвоката; це право підсилюється обов'язком з боку держави надати в певних випадках безоплатну юридичну допомогу.

У справі «Людіке, Белькасем, Коч проти Німеччини» від 28 листопада 1978 року покладення обов'язку на заявників щодо оплати послуг перекладача після їх засудження було визнано Європейським судом порушенням права заявників на отримання безоплатної допомоги перекладача.

Отже, на особу, якій спочатку надано безоплатну допомогу, не може покладатися обов'язок відшкодування державі витрат, пов'язаних з наданням такої допомоги, після ухвалення судового рішення у справі. Цей висновок цілком справедливо застосовувати і до правової допомоги захисника.

У справі «Бендерський проти України» від 15 листопада 2007 року Європейський Суд зауважив, що право на захист впливає із права на справедливий судовий розгляд. У цьому контексті право на захист можна розглядати як механізм отримання правової допомоги.

Важливою подією у справі утвердження верховенства права та європейських підходів до розуміння прав людини в діяльності вітчизняних судів стало прийняття Верховною Радою України Закону від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», у статті 17 якого визначено обов'язок судів України при розгляді справ застосовувати Конвенцію та

практику Європейського суду як джерело права [24]. Цей Закон має важливе значення для української правової системи, бо, завдячуючи цьому, посиляться уже сформований механізм захисту права особи на правову допомогу.

Як зазначено у статті 129 Конституції, судді під час здійснення правосуддя керуються лише законом. Серед вітчизняних юристів триває дискусія, чи є достатні правові підстави для того, щоб судді обґрунтовували свої рішення безпосередньо правовими позиціями Європейського суду. Адже судова практика, навіть Європейського суду, не є законом в Україні [9, с. 55].

На думку О. В. Колісник, під час здійснення судочинства національні суди повинні посилалися на висновки Європейського суду як на безпосереднє джерело права. Вони мають не тільки керуватися формальним тлумаченням норм права, а й додержуватися притаманної рішенням Європейського суду ідеї справедливості й гуманності і втілювати її у своїх рішеннях [25].

На думку сучасного українського дослідника європейських стандартів у галузі прав людини та проблем конституційної юстиції С. В. Шевчука, права та свободи людини мають бути обов'язково зафіксовані в конституції з метою їх юридичного захисту та гарантій, але зміст цих прав (принаймні першого покоління) не може визначатися лише в текстах законів. Для їх належної гарантії найбільш пристосована діяльність конституційних судів і міжнародних юрисдикційних органів (Європейського суду), яка сприяє всебічному визнанню судового прецеденту джерелом права [26, с. 46].

На думку І. Ю. Діра, нормативні і процедурні правила, сформульовані у Конвенції та протоколах до неї, в жодному випадку не можуть набути значення положень національного законодавства у сфері захисту прав людини. Однак вони визначені як такі, що створюють додатковий, наднаціональний засіб для забезпечення реалізації та захисту прав людини, які надає людині національне право. Все це свідчить про субсидіарний характер більшості положень Конвенції [27, с. 12].

Висновки. Отже, слід визнати, наявність різних точок зору свідчить, що місце прецедентів Європейського суду на національному рівні чітко не визначено. Відтак ми маємо великі сподівання на те, що одним із початкових завдань Української держави стане розробка і запровадження конвенції з прав людини не тільки для Європи, а й для України.

Список використаної літератури

1. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 року № 997_009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/997_009
2. Загальна декларація прав людини : міжнародний документ від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Прийнято резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. // Права людини : зб. док. / укл. В. С. Семенов, О. Н. Ярмиш та ін. – Харків : Ун-т внутр. справ, 1997. – С. 4–25.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року № 995_042 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042
5. Європейська конвенція про захист прав та фундаментальних свобод людини з протоколами від 4 листопада 1950 р. // Международные акты о правах человека : сб. док. – Москва, 1999.
6. Європейський соціальна хартія від 18 жовтня 1961 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine.uapravo.net/data/base66/ukr66104.htm>
7. Заключний акт Ради з питань безпеки та співробітництва в Європі від 01 серпня 1975 року № 994_055 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_055

8. Підсумковий документ Віденської зустрічі представників держав-учасниць Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі від 15 січня 1989 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yur-info.org.ua/doc/1601663/Pidsumkovii-dokument-Videnskoj-zustrichi-1986-roku-predstavnikiv-derzhav-uchasnits-Naradi-z-pitan-bezpeki-i-spivrobitnitstva-v-Yevropi-shcho-vidbulasia-na-osnovi-polozhen-Pidsumkovogo-akta-i-aki-vidnosiatsia-do-podalshikh-krokov-pislia-naradi-vitiag>
9. Конституція України // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1 Спеціальний випуск. – Ст. 2598.
10. Особливості міжнародних стандартів щодо прав та свобод людини і громадянина [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=439567>.
11. Ісакова В. М. Право на правову допомогу в системі прав людини / В. М. Ісакова // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2012. – № 4. – С. 337- 345.
12. Право на правову допомогу: міжнародні стандарти та перспективи реалізації в Україні // Збірник тез доповідей та наукових повідомлень учасників всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених та здобувачів 23 – 24 листоп. 2010 р. / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Харків : НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. 2010. – 338 с.
13. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. Ю. С. Шемшученка. – Київ : Юрид. думка, 2007 – 682 с.
14. Словарь основных уголовно-процессуальных понятий и терминов / А. М. Баранов, П. Г. Марфицин // «Правовые технологии» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.lawtech.agava.ru/pub/buppdic/g0000313.htm>
15. Коршенко А. В. Застосування практики Європейського суду з прав людини судовими органами України в забезпеченні права особи на правову допомогу / А. В. Коршенко. – Харків, 2005. – 200 с.
16. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – С. 270
17. Рішення Європейського суду у справі «Пакеллі проти Німеччини» від 25.04.1983.
18. Рішення Європейського суду у справі «Ейрі проти Ірландії» від 09.10.1979.
19. Рішення Європейського суду у справі «Артіко проти Італії» від 13.05.1980.
20. Рішення Європейського суду у справі «Людіке, Белькасем, Коч проти Німеччини» від 28.11.1978.
21. Рішення Європейського суду у справі «Бендерський проти України» від 15.11.2007.
22. Банчук О. А. Вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод до процедури здійснення судочинства / О. А. Банчук, Р. О. Куйбіда. – Київ : ІКЦ «Леста», 2005. – 116 с.
23. Довідник майбутнього адвоката / Т. В. Варфоломеева та ін.; Акад. адвокатури України та ін. – Київ : Прецедент, 2010. – С. 8-71.
24. Фурса С. Я. Науково-практичний коментар до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса. – Київ : Видавець Фурса С. Я., 2007. – 52с.
25. Колісник О. В. Удосконалення здійснення судочинства в Україні в контексті практики Європейського суду з прав людини / О. В. Колісник // Науковий вісник Чернівецького університету: зб.ик наук. праць. – 2008. – Вип. 474. - С. 46-51.
26. Шевчук С. Порівняльне прецедентне право з прав людини / С. Шевчук. – Київ : Реферат, 2002. – 344 с.
27. Дір І. Ю. Захист громадянських прав людини в Україні у рамках Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02. / Ігор Юрійович Дір; Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ, 2010. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2015 р.

V. D. Shapoval

**INTERNATIONAL STANDARDS OF CITIZENS' RIGHTS REGULATIONS
FOR LEGAL AID**

The significant difference of international legal instruments of human rights by other international agreements is that the obligations imposed on the state regulate relations not only with other states, but they also aim to protect the rights and freedoms of citizens of the particular state. However, in many countries issues with the development of constitutional law, and most of all its implementation are not in the best condition. To have an idea of the international activities relating to the protection of human rights, it is necessary to note that the basic acts regulating civil and political rights at the international level are the Universal Declaration of Human Rights of 10 December 1948, the Covenant on Civil and Political Rights of 19 December 1966, the Convention on the Prevention of Genocide and Punishment of 9 December 1948, the Convention for the Suppression of the Crime and Punishment of 30 November 1973, the Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading dignity types of addressing and punishment of 10 December 1984, the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms of 4 November 1950.

The European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms provides not only the most successful in the world system of international law to protect human rights, but it is also one of the most advanced forms of international legal procedures. For most people the Council of Europe is associated with human rights. Inspired by the provisions of the Universal Declaration, the Council of Europe adopted the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms - this is its full name. The document was opened for signature in 1950. The three main features make the Convention particular important:

the rights and freedoms of every person guaranteed by the parties, or as they are called in the international legal language, «Parties in the agreement»;

- for the first time in the international treaty on human rights the specific mechanism to protect them was established;

- Parliaments and judicial bodies obtained solid foundation in the field of human rights for making and interpreting laws.

In the recent years the last feature has been of particular importance with the accession of new democratic states of Central and Western Europe to the Council of Europe.

For Europeans who sought political unity, human rights have become an important priority. In May 1948, representatives of many organizations that sought to European integration, met in the Hague Conference on International Committee of movements for European Integration. In London On May 5, 1949 it was signed the Act according to which ten states formed the Council of Europe. There were high hopes that one of the primary tasks of the Council would be the development and implementation of Convention on Human Rights not only for Europe but for Ukraine as well.

Key words: *United Nations General Assembly, the Constitution of Ukraine, citizens' right to legal assistance, the international community.*

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ**

УДК 343.341(477):323.28(045)